

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

KURS UZUPEŁNIAJĄCY
na studiach II stopnia
dla studentów będących absolwentami
kierunków niepokrewnych dla kierunku
Administracja i Bezpieczeństwo Wewnętrzne

MODUŁ: ADMINISTRACJA

Temat 2

AUTOR: dr Tomasz Strzałkowski
tomasz.strzalkowski@wsb.opole.pl

2. Prawo konstytucyjne

Ograniczone ramy opracowania powodują, że w zakresie omawianych zagadnień dotyczących prawa konstytucyjnego konieczne jest skoncentrowanie się na kilku wybranych, które wydają się najistotniejsze. Dodatkowo nie jest możliwe przedstawienie ich w sposób wszechstronny i dogłębny. Zaliczyłem do nich następujące tematy: prawa człowieka i obywatela, źródła prawa oraz funkcjonowanie w polskim ustroju władz ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej.

2.1. Prawa człowieka i obywatela oraz obowiązki

Współcześnie znana nam doktryna praw człowieka zaczęła wyodrębniać się w XVIII wieku (wraz z pojawianiem się spisanych konstytucji) jako swego rodzaju wyznaczenie pozycji indywidualnego człowieka i jego praw w relacjach z pozostałymi członkami wspólnoty oraz przede wszystkim w relacjach do państwa. Nie oznacza to jednak, że dopiero wtedy ludzie zaczęli posiadać prawa. Koncepcje prawno-naturalne znacznie wcześniej zakładały, że przez sam fakt bycia człowiekiem posiadamy określone przyrodzone prawa, które mimo to, dla swej trwałości powinny znaleźć miejsce w spisanej prawie pozytywnym.

W zakresie praw obywatelskich współcześnie upowszechniło się ich rozumienie jako zbiór wszelkich praw podmiotowych przysługujących obywatelom (i z reguły innym osobom fizycznym znajdującym się pod jurysdykcją danego państwa) wobec państwa. Prawa obywatelskie są prawami o charakterze publicznym - nie dotyczą relacji pomiędzy obywatelami, ale wyłącznie między jednostką a państwem. Dają jednostkom możliwość dochodzenia ich praw przy pomocy środków procesowych w postępowaniu przed odpowiednim organem. Pojęcie „praw obywatelskich” używane jest często zamiennie z określeniami: prawa podstawowe, prawa polityczne.

Kształtowanie się praw człowieka i obywatela przebiegało w zróżnicowany sposób. Aż po dzień dzisiejszy mamy do czynienia z innym zakresem praw i swobód obywatelskich w poszczególnych państwach świata, co jest związane z panującymi w nich formami rządów. Różna jest również hierarchia i zakres katalogu praw w poszczególnych państwach. W państwach rozwiniętych zakres swobód zazwyczaj jest szerszy, a w państwach słabo rozwiniętych węższy. W państwach dobrobytu, bogatych i zasobnych ważniejsze będzie np. prawo do swobodnej wypowiedzi, czy realizacja praw wyborczych, podczas gdy w państwach

biednych priorytetem będzie prawo do pracy, do zabezpieczenia społecznego pozwalającego przeżyć, do służby zdrowia, etc. W obu tych przypadkach państwo jest adresatem tych praw, których realizację powinno zapewniać samodzielnie (np. prawo do głosowania) lub przez inne podmioty, niekoniecznie państwowe (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy). Państwo również odgrywa również rolę „obrońcy i stróża”, wtedy, gdy prawa jednostek są naruszane przez inne jednostki czy grupy.

Prawa człowieka i obywatela najczęściej gwarantowane są w aktach prawnych o najwyższej randze, a więc w konstytucjach. Są jednak państwa, w których prawa człowieka i obywatela ustanowione zostały w odrębnych aktach (ustawach), jak np. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej posiadające tzw. *Bill of Rights*. Okres po II wojnie światowej wiązał się z silnym rozwojem prawnych gwarancji ochrony praw człowieka na gruncie międzynarodowym. Na płaszczyźnie współpracy państw w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych wymienić należy m.in.: Powszechną Deklarację Praw Człowieka (1948 r.) przyjętą przez Narody Zjednoczone, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (1966 r.), Protokół fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych dotyczący zniesienia kary śmierci (1989 r.). W ramach współpracy na forum Rady Europy wskazać należy Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (1950 r.) wraz z kolejnymi jej zmianami. Także i Unia Europejska wraz ze swoim rozwojem i poszerzaniem kompetencji przyjęła Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2000), akt prawny dotyczący m.in. praw człowieka. Warto podkreślić, że zarówno w skali światowej, jak i poszczególnych kontynentów przyjętych zostało wiele dokumentów szczegółowych odnoszących się do różnorodnych praw ludzkich. Istnieją dokumenty stanowiące podstawę do zakazu niewolnictwa, dyskryminacji m.in. ze względu na rasę, czy przynależność do mniejszości narodowej. Są również akty prawne będące podstawą gwarancji praw z uwagi na bycie dzieckiem, kobietą, uchodźcą czy pracownikiem. Warto również zauważyć, że świat nie stoi w miejscu i wraz z jego dynamicznym rozwojem, w którym pojawiają się kolejne obszary ludzkiej aktywności, konieczne są kolejne gwarancje przestrzegania praw ludzi. Wiedza i umiejętności, które służą człowiekowi równocześnie mogą działać w niektórych sytuacjach na szkodę innych istot, jednostek. Stąd konieczność ochrony ludzi np. przed nieznaną przed laty cyberprzestępczością czy gwarancje dla zachowania godności ludzkiej w aspekcie dynamicznego rozwoju biotechnologii. W tym kontekście wymienić można Konwencję o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny (1997 r.) oraz Konwencję o cyberprzestępczości (2001 r.). Globalizacja z jednej strony umniejsza znaczenie pojedynczej osoby, ale z drugiej strony powoduje poniesienie minimalnych standardów praw

człowieka i obywatela w ujęciu globalnym. W związku z tym poszukiwanie gwarancji dla ochrony praw człowieka staje się coraz bardziej powszechne w oparciu nie tylko o wewnątrz krajowy porządek prawny, ale również w oparciu o regulacje międzynarodowe.

Na gruncie wewnątrz krajowego polskiego porządku prawnego nadrzędnym aktem prawnym, a równocześnie traktującym o prawach człowieka jest Konstytucja RP. Jej drugi rozdział zatytułowany został: „**Wolności, Prawa i Obowiązki Człowieka i Obywatela**”. Zarówno tytuł tego rozdziału, jak i wewnętrzny układ wskazują na to, że twórcy Konstytucji RP rozróżnili wolności od praw, jak również - w ujęciu podmiotowym – dokonali rozróżnienia na ludzi (jednostki, wszystkich podlegających polskiemu prawu) i obywateli, a więc tych, których z państwem wiąże stosunek prawny obywatelstwa, a co za tym idzie wynikające z niego prawa i obowiązki. Pierwszy z przepisów w tej części Konstytucji RP odnosi się do godności człowieka, stanowiąc, że:

„Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.”.

Godność człowieka stanowi zatem źródło kolejnych praw i wolności. Konstytucja RP dzieli je na:

- **zasady ogólne**, do których zalicza m.in.: zasadę wolności człowieka, zasadę równości w ujęciu ogólnym oraz w odniesieniu do traktowania kobiet i mężczyzn, zasadę zakazu dyskryminowania w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny, zasadę ochrony mniejszości narodowych oraz etnicznych, a także gwarancję opieki obywateli polskich przez państwo podczas ich pobytu za granicą.

- **wolności i prawa osobiste**, a wśród nich m.in.: prawo każdego człowieka do ochrony życia, zakaz stosowania tortur, okrutnego i poniżającego traktowania lub karania, zakaz poddawania eksperymentom naukowym, w tym medycznym, bez zgody zainteresowanej osoby, prawo do nietykalności osobistej, prawo rodziców do wychowywania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem, wolność sumienia i religii, wolność komunikowania się i wyrażania poglądów, zakaz bezprawnego pozbawienia wolności, prawo sądu i zasadę domniemania niewinności, prawo do ochrony prywatności w tym gwarancje tajemnicy korespondencji i nienaruszalność mieszkania oraz ochrony danych osobowych, wolność wyboru miejsca pobytu i zamieszkania oraz wyjazdu z i powrotu do kraju, zakaz ekstradycji obywateli polskich oraz prawo azylu.

- **wolności i prawa polityczne** obejmujące m.in.: wolność zgromadzeń, wolność zrzeszania się (w tym tworzenia np. partii politycznych i związków zawodowych), prawo do informacji o

działalności władz i instytucji publicznych, prawo składania petycji, wniosków oraz skarg, a także prawo inicjatywy ustawodawczej.

- **wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne** to m.in.: prawo do ochrony własności i prawo dziedziczenia, wolność wyboru zawodu i miejsca pracy, zakaz pracy przymusowej, ustawowe określenie minimalnego wynagrodzenia, dni wolnych od pracy oraz prawo do płatnego urlopu, prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy, prawo do bezpłatnej nauki w szkołach publicznych, prawo do opieki zdrowotnej świadczonej przez publiczną służbę zdrowia, obowiązek władz publicznych zapewnienia opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom w podeszłym wieku i niepełnosprawnym, obowiązek państwa zapewnienia prawnej ochrony rodziny i praw dziecka, obowiązek państwa tworzenia warunków bezpieczeństwa ekologicznego i obowiązek ochrony środowiska przez władze publiczne, obowiązek władz publicznych prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli.

Zaznaczyć należy, że w większości przypadków o szczegółowym sposobie i zakresie realizacji tych praw przesądzają ustawy. Na ogół również prawo obywatela rodzi obowiązek państwa do podjęcia określonych działań. W celu ochrony przyznanych wolności i praw, na gruncie przepisów wskazanego rozdziału II Konstytucji RP ustanowione zostały następujące instytucje prawne, które mają na celu wspierać obywateli w realizacji i dochodzeniu ich praw:

- 1) wynagrodzenie szkody, która została wyrządzona przez niezgodne z prawem działania organów władzy publicznej,
- 2) powszechne prawo drogi sądowej dla dochodzenia naruszonych praw i wolności oraz prawo zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji,
- 3) prawo każdego, kogo prawa podstawowe zostały naruszone, do wniesienia skargi do TK o stwierdzenie zgodności z Konstytucją aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji orzekł ostatecznie o jego prawie, wolności lub obowiązku określonym w Konstytucji,
- 4) prawo występowania do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie jego praw i wolności naruszonych działaniem władz publicznych.

2.2. Źródła prawa. System źródeł prawa w Polsce i jego hierarchia

Źródła prawa obowiązującego w Polsce wskazane zostały w rozdziale III Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Na podstawie regulacji konstytucyjnej możemy dokonać podziału obowiązującego w Polsce prawa na dwie grupy, tj. prawo obowiązujące powszechnie, na

terytorium całego państwa a także prawo miejscowe, jak sama nazwa wskazuje obowiązujące na określonym terytorium (mniejszym niż terytorium państwa).

Zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP do źródeł prawa powszechnie obowiązującego zaliczamy: Konstytucję, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Kolejność wymienienia tych aktów prawnych świadczy o ich hierarchii. W szczególności dotyczy to zasady nadrzędności Konstytucji nad wszystkimi innymi źródłami prawa. Powszechność obowiązywania prawa oznacza, że jest ono adresowane do wszystkich. Wiąże tak

samo organy władzy państwowej, jak i poszczególnych obywateli. Adresatem obowiązującego prawa będą również różnego rodzaju podmioty o międzynarodowym zasięgu działania, o ile tylko znajdować się będą pod jurysdykcją Rzeczypospolitej (np. będą mieć swoją siedzibę w Polsce lub zatrudniać będą w Polsce pracowników, etc.).

Każdy z wymienionych rodzajów aktów prawnych ma swoją indywidualną „charakterystykę”.

Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 ust. 1 Konstytucji RP). Jest aktem prawnym o szczególnym charakterze. Stanowi fundament normatywnego systemu prawa. Reguluje m. in. zagadnienia dotyczące podstawowych praw i wolności zarówno ludzi, jak i obywateli. Określa również ich obowiązki. Przepisy Konstytucji wskazują również środki ochrony tych praw oraz organy stojące na straży tychże praw. Konstytucja przesądza o zasadach ustrojowych obowiązujących w państwie. Na jej mocy działają organy naczelne, którym Konstytucja wyznacza ich kompetencje i obowiązki. Na moc przepisów ustawy zasadniczej kształtują się również wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi organami władz państwowej. Dotyczy to również władzy sądowniczej. W Konstytucji znajdują się również przepisy odnoszące się do zasad funkcjonowania samorządu terytorialnego, ustroju gospodarczego oraz sfery finansów publicznych.

Konstytucja jest uchwała i zmieniana w najbardziej „doniosłym” trybie. Obowiązująca Konstytucja RP została uchwalona 2 kwietnia 1997 roku przez Zgromadzenie Narodowe, a zatwierdzona w ogólnonarodowym referendum 25 maja 1997 roku. Tryb jej zmiany określony został w Rozdziale XII Konstytucji RP. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej. Zmiana Konstytucji następuje w drodze ustawy uchwalonej w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat.

Do uchwalenia zmian w Konstytucji wymagana jest większość kwalifikowana. Sejm uchwała ustawę o zmianie Konstytucji co najmniej 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy

ustawowej liczby posłów oraz Senat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów. Rozdziałom I – Rzeczpospolita, II – Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela oraz XII – Zmiana konstytucji nadano specjalne znaczenie, jeśli chodzi o procedurę ich zmiany. W stosunku do pozostałych rozdziałów proces zmiany rozdziałów I, II, lub XII jest jeszcze bardziej wydłużony. Uchwalenie przez Sejm ustawy zmieniającej przepisy tych rozdziałów może odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiątego dnia po pierwszym czytaniu projektu tej ustawy. Dodatkowo, jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Taka zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli opowiedziało się za nią większość głosujących w referendum.

Ustawa jest to akt działania (woli) parlamentu, którym może być uregulowana każda kwestia istotna dla państwa i jego obywateli z wyjątkiem kwestii uregulowanych konstytucyjnie. Ustawy muszą być zgodne z Konstytucją RP oraz z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie. Procedura uchwalania ustawy przewidziana jest w Konstytucji i regulaminach Sejmu i Senatu. Po wyczerpaniu ustawodawczej procedury w parlamencie proces ustawodawczy wkracza w ostatnią fazę, w której swoje prerogatywy realizuje Prezydent RP. Prezydent RP ma trzy możliwości działania:

- a) podpisać ustawę w ciągu 21 dni, od dnia jej otrzymania;
- b) wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją (po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego Prezydent Rzeczypospolitej nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją a także musi podpisać ustawę, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją);
- c) przekazać ustawę wraz z umotywowanym wnioskiem Sejmowi do ponownego rozpatrzenia (weto).

Warunkiem wejścia w życie ustaw jest jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw. Szczególne znaczenie wśród ustaw zajmują kodeksy, regulujące kompleksowo całość lub zasadniczą część sfery życia publicznego.

Umowy międzynarodowe stanowią źródło prawa zarówno w prawie krajowym, jak i międzynarodowym. W stosunkach krajowych umowa jest źródłem prawa, zwłaszcza jeśli ustanawia prawa i obowiązki podmiotów działających na terenie państwa. Umowy takie mają bardzo duże znaczenie polityczne i prawne. Konstytucja RP uznaje **ratyfikowane** umowy międzynarodowe za część krajowego porządku prawnego. Ratyfikacja jest czynnością

konwencjonalną dokonywaną przez uprawniony konstytucyjnie organ, mocą której podpisaną umowę uznaje się za wiążącą dane państwo. Zgodnie z art. 89 ust. 1 Konstytucji ratyfikacja przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, jeżeli umowa dotyczy:

- 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,
- 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji,
- 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej,
- 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
- 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.

Organem upoważnionym do ratyfikacji jest Prezydent RP. Umowa wchodzi w życie po zakończeniu procesu ratyfikacji przez wszystkie ze stron. W przypadku umów międzynarodowych, których ratyfikacja nie wymaga zgody wyrażonej w ustawie, Prezes Rady Ministrów zawiadamia Sejm. Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Podobnie, w przypadku ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami.

W tym miejscu przywołać należy dwa wyroki Trybunału Konstytucyjnego odnoszące się do hierarchii źródeł prawa, a dokładniej do miejsca w niej ratyfikowanych umów międzynarodowych przekazujących kompetencje w niektórych sprawach organizacji międzynarodowej lub jej organom. Są to wyroki z dnia 11 maja 2005 r. (sygn. K 18/04) oraz z dnia 24 listopada 2010 r. (sygn. K 32/09). W pierwszym z nich Trybunał Konstytucyjny wyraził stanowisko, że ani art. 90 ust. 1, ani art. 91 ust. 3 Konstytucji nie mogą stanowić podstawy do przekazania organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu upoważnienia do stanowienia aktów prawnych lub podejmowania decyzji, które byłyby sprzeczne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Ta pozostaje – z racji swej szczególnej mocy – „prawem najwyższym Rzeczypospolitej Polskiej” w stosunku do wszystkich wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych. W drugim z wyroków stwierdził natomiast, że przekazanie kompetencji nie może naruszać postanowień Konstytucji, a w tym zasady nadrzędności Konstytucji w systemie źródeł prawa. Dotyczy to także ratyfikowanych umów międzynarodowych o przekazaniu kompetencji „w niektórych sprawach”. Z racji wynikającej

z art. 8 ust. 1 Konstytucji nadrzędności mocy prawnej korzysta ona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z pierwszeństwa obowiązywania i stosowania.

Rozporządzenie jest aktem normatywnym wydawanym na podstawie upoważnienia zawartego w ustawie. Celem rozporządzenia jest ustalenie jaki podmiot i w jaki sposób ma zrealizować postanowienia ustawy. Rozporządzenie dotyczy tylko tych kwestii, które obejmuje upoważnienie lub nakaz zawarty w ustawie i nie może wykraczać poza granicę upoważnienia lub nakazu. Upoważnienie musi być zgodne z Konstytucją, ustawami, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi. Organ wskazany w ustawie do wydania rozporządzenia nie można przekazać tego uprawnienia innemu organowi. Można natomiast, jeśli ustawa to przewiduje, nakazać wydanie jednego rozporządzenia kilku ministrom lub jednemu ministrowi w porozumieniu z innymi.

Rozporządzenia mogą być m.in. wydawane przez:

- 1) Radę Ministrów,
- 2) Prezesa Rady Ministrów,
- 3) Ministrów,
- 4) Prezydenta RP,
- 5) Krajową Radę Radiofonii i Telewizji,
- 6) Wojewodę,
- 7) Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego.

W rozdziale XI Konstytucji – Stany nadzwyczajne, wprowadzony został specjalny rodzaj rozporządzenia – tj. **rozporządzenie z mocą ustawy**. Tego typu akt prawny może wydać Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów i dodatkowo uprawnienie takie posiada tylko w czasie stanu wojennego, gdy Sejm nie może zebrać się na swoje posiedzenie. Praktycznie jedyną treścią, której może dotyczyć rozporządzenie z mocą ustawy, jest zagadnienie zakresu i trybu wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu wojennego wolności i praw człowieka i obywatela. Rozporządzenia te podlegają zatwierdzeniu przez Sejm na najbliższym posiedzeniu i mają charakter źródeł powszechnie obowiązującego prawa.

Akty prawa miejscowego obowiązują w ograniczony terytorialnie sposób (na konkretnym terytorium). Akty te wydawane (uchwalane) są przez organy samorządu terytorialnego oraz terenowe organy administracji rządowej, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie. Akty prawa miejscowego obowiązują na obszarze działania tych organów. Tak więc uchwała rady gminy A będzie obowiązywać na terenie gminy A, rozporządzenie wojewody B – na terenie województwa B, a rozporządzenie powiatowego

lekarza weterynarii powiatu C – na terenie powiatu C. Zaznaczyć należy, że nie ma ustawowej definicji „aktu prawa miejscowego”. W doktrynie i orzecznictwie przyjęło się jednak, iż za prawo miejscowe mogą być uznane jedynie przepisy mające charakter norm prawnych, o charakterze powszechnym, generalnym i abstrakcyjnym. Powszechne obowiązywanie oznacza prawną możliwość regulowania postępowania potencjalnie wszystkich kategorii adresatów danego prawa (obywateli, organów państwowych, osób prawnych, organizacji społecznych) Charakter generalny mają te normy, które określają adresata poprzez wskazanie cech, nie zaś wymienienie ich z imienia (nazwy). Generalny charakter może też dotyczyć odniesienia do nazw instytucji, władz publicznych, a więc do nazw generalnych szczególnego rodzaju. Natomiast abstrakcyjność normy wyraża się w tym, że nakazywane, zakazywane albo dozwolone postępowanie ma mieć miejsce w określonych, z reguły powtarzalnych okolicznościach, nie zaś w jednej konkretnej sytuacji.

2.3. Władza ustawodawcza

Władza ta obejmuje obydwie izby parlamentu, których zadania w zakresie stanowienia ustaw mają szczególne znaczenie. Wprawdzie w zakresie uchwalania ustaw znaczącą rolę odgrywają także organy władzy wykonawczej - Rada Ministrów w zakresie inicjowania procesu ustawodawczego oraz Prezydent - de facto weryfikujący efekt końcowy tego procesu. Od prawa wyrażonego w ustawach odróżnić należy inne akty prawne wydawane na ich podstawie i w celu wykonania ustaw. Winny one zatem bezwzględnie mieścić się w ramach wyznaczonych przez Sejm i Senat.

Obie izby parlamentu (Sejm i Senat) mają taką samą pozycję, Senat nie jest izbą wyższą, ale drugą. Sejm składa się z 460 posłów wybieranych w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i proporcjonalnych, które odbywają się w głosowaniu tajnym. Senat tworzy 100 senatorów, a wybory do tej izby parlamentu są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Od 2011 roku senatorowie są wybrani w jednomandatowych okręgach wyborczych.

Organy władzy ustawodawczej, a więc Sejm i Senat (art. 95 Konstytucji RP) realizują szerszy zakres kompetencji, który nie ogranicza się wyłącznie do stanowienia norm prawnych zajmujących wysoką rangę w systemie źródeł prawa. Realizują funkcję ustrojodawczą, dysponując prawem dokonywania zmian w obowiązującej Konstytucji (art. 235). Posiadają także uprawnienia kreacyjne, obejmujące powoływanie i odwoływanie konstytucyjnie wskazanych centralnych organów państwa.

Sejm dysponuje prawem kontroli rządu i ministrów. Może on stosować środki odpowiedzialności parlamentarnej zarówno w stosunku do rządu (odpowiedzialność solidarna - art. 158), jak i jego członków (odpowiedzialność indywidualna - art. 159). Sejm ma także prawo stawiania członków Rady Ministrów w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu (art. 156), zaś Zgromadzenie Narodowe uchwałą taką może podjąć w stosunku do Prezydenta RP - odpowiedzialność konstytucyjna (art. 145).

Prerogatywy ustawodawcze i procedura ustawodawcza

Prawo zgłaszania projektów ustaw (inicjatywę ustawodawczą) posiadają: posłowie, Senat, Prezydent RP, Rada Ministrów oraz 100 000 obywateli. W przypadku ustawy budżetowej prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Radzie Ministrów. Podobnie jak inicjatywa w zakresie ustawy o prowizorium budżetowym, ustawy o zaciąganiu długu publicznego, ustawy o udzieleniu gwarancji finansowych przez państwo.

Art. 221

Inicjatywa ustawodawcza w zakresie ustawy budżetowej, ustawy o prowizorium budżetowym, zmiany ustawy budżetowej, ustawy o zaciąganiu długu publicznego oraz ustawy o udzielaniu gwarancji finansowych przez państwo przysługuje wyłącznie Radzie Ministrów.

Prace nad ustawą kończą się z końcem kadencji (zasada dyskontynuacji), wyjątkiem jest inicjatywa obywatelska. W tym przypadku prace kontynuuje parlament wybrany na kolejną kadencję. Projekt składa się do „laski marszałkowskiej”, a prezydium Sejmu nadaje mu bieg. Wyjątek dotyczy projektów pilnych.

Art. 123.

1. Rada Ministrów może uznać uchwalony przez siebie projekt ustawy za pilny, z wyjątkiem projektów ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejmu, Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustrój i właściwość władz publicznych, a także kodeksów.

2. Regulamin Sejmu oraz regulamin Senatu określają odrębności w postępowaniu ustawodawczym w sprawie projektu pilnego.

3. W postępowaniu w sprawie ustawy, której projekt został uznany za pilny, termin jej rozpatrzenia przez Senat wynosi 14 dni, a termin podpisania ustawy przez Prezydenta Rzeczypospolitej wynosi 7 dni.

Pierwsze czytanie projektów obywatelskich musi się odbyć po 3 miesiącach od wniesienia projektu.

Pierwsze czytanie – zapoznanie się posłów z celem i ogólnymi założeniami ustawy. Może odbyć się na posiedzeniu plenarnym lub na komisji. Pierwsze czytanie na posiedzeniu Sejmu przeprowadza się w odniesieniu do projektów ustaw: o zmianie Konstytucji, budżetowych, podatkowych, dotyczących wyboru Prezydenta, Sejmu i Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, regulujących ustrój i właściwość władz publicznych, a także kodeksów. Projektodawca może wprowadzić propozycje zmian, wycofać projekt, Sejm może go odrzucić lub skierować do komisji sejmowej, a ta wnieść poprawki przyjmując projekt bez poprawek lub rekomendować Sejmowi jego odrzucenie.

Drugie czytanie obejmuje przedstawienie Sejmowi sprawozdania komisji o projekcie ustawy, przeprowadzenie debaty oraz zgłaszanie poprawek i wniosków, chyba, że komisja rekomendowała odrzucenie projektu ustawy. Drugie czytanie może się odbyć nie wcześniej niż siódmego dnia od doręczenia posłom sprawozdania komisji, chyba że Sejm postanowi inaczej. Prawo wnoszenia poprawek do projektów ustaw w czasie drugiego czytania przysługuje wnioskodawcy, grupie co najmniej 15 posłów, przewodniczącemu klubu lub koła lub upoważnionemu przez niego wiceprzewodniczącemu - w imieniu klubu lub koła oraz Radzie Ministrów.

Trzecie czytanie projektu obejmuje przedstawienie dodatkowego sprawozdania komisji lub - jeżeli projekt nie został ponownie skierowany do komisji - przedstawienie przez posła sprawozdawcę poprawek i wniosków zgłoszonych podczas drugiego czytania oraz głosowanie. Trzecie czytanie może się odbyć niezwłocznie, jeżeli w drugim czytaniu projekt nie został skierowany ponownie do komisji.

Po zakończeniu prac w Sejmie uchwalona ustawa jest przekazywana przez Marszałka Sejmu do Senatu. Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy może ją przyjąć bez zmian, uchwalić poprawki albo uchwalić odrzucenie jej w całości. Jeżeli Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy nie podejmie stosownej uchwały, ustawę uznaje się za uchwaloną w brzmieniu przyjętym przez Sejm. Uchwałę Senatu odrzucającą ustawę albo poprawkę zaproponowaną w uchwale Senatu uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Uchwaloną ustawę Marszałek Sejmu przedstawia do podpisu Prezydentowi Rzeczypospolitej. Prezydent może:

- podpisać ustawę w ciągu 21 dni od dnia jej przedstawienia i zarządzić jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, lub

- wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z konstytucją. (Prezydent Rzeczypospolitej nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją) lub

- odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z Konstytucją. (Jeżeli jednak niezgodność z Konstytucją dotyczy poszczególnych przepisów ustawy, a Trybunał Konstytucyjny nie orzeknie, że są one nierozdzielnie związane z całą ustawą, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, podpisuje ustawę z pominięciem przepisów uznanych za niezgodne z Konstytucją albo zwraca ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności) lub - zawetować ustawę. (Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie wystąpił z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego w trybie opisanym wyżej, to może z umotywowanym wnioskiem przekazać ustawę Sejmowi do ponownego rozpatrzenia. Po ponownym uchwaleniu ustawy przez Sejm większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 7 dni podpisuje ustawę i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. W razie ponownego uchwalenia ustawy przez Sejm Prezydentowi Rzeczypospolitej nie przysługuje prawo wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego).

Wystąpienie Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją lub z wnioskiem do Sejmu o ponowne rozpatrzenie ustawy wstrzymuje bieg terminu do podpisania ustawy.

Uchwalenie budżetu państwa

Rada Ministrów przedkłada Sejmowi najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego projekt ustawy budżetowej na rok następny. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest późniejsze przedłożenie projektu. Senat może uchwalić poprawki do ustawy budżetowej w ciągu 20 dni od dnia przekazania jej Senatowi.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje w ciągu 7 dni ustawę budżetową albo ustawę o prowizorium budżetowym przedstawioną przez Marszałka Sejmu. Prezydent nie ma możliwości zawetowania tego typu ustaw. Może natomiast skierować je do W Trybunału Konstytucyjnego w celu zbadania ich sprawie zgodności z konstytucją. Trybunał orzeka w tej sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku w Trybunale. Jeżeli w ciągu 4 miesięcy od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy budżetowej nie zostanie ona przedstawiona Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu, Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 14 dni zarządzić skrócenie kadencji Sejmu.

Parlament oprócz kompetencji ustawodawczych może podejmować również uchwały, rezolucje, deklaracje, oświadczenia i apele.

Kompetencje kontrolne

Funkcje kontrolne realizowane są przez całą izbę oraz przez komisje sejmowe, w tym w szczególności komisję śledczą. Do realizacji funkcji kontrolnych zaliczyć można również indywidualne działania posłów, którzy mogą składać zapytania poselskie i interpelacje. Odpowiedzi na nie udziela Prezes Rady Ministrów oraz ministrowie w terminie 21 dni.

Efektami kontroli może być wniosek o wotum nieufności (dla rządu lub ministrów), nieudzielenie wotum zaufania, postawienie poszczególnych członków rządu przed Trybunałem Stanu, nieudzielenie rządowi absolutorium. Kontrola Sejmu dotyczy również organów jednostek samorządu terytorialnego w sprawach legalności bowiem Sejm, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może rozwiązać organ stanowiący samorządu terytorialnego, jeżeli organ ten rażąco narusza Konstytucję lub ustawy.

Uprawnienia kreacyjne

Sejm bierze udział w powołaniu Rady Ministrów, ma również wpływ na jej późniejsze kształtowanie. Sejm wyraża wotum zaufania dla Rady Ministrów może również korzystać z instytucji wotum nieufności wobec całego rządu lub poszczególnych jego ministrów.

Sejm wybiera (powołuje) sędziów Trybunału Konstytucyjnego, członków Trybunału Stanu, prezesa Najwyższej Izby Kontroli za zgodą Senatu, Rzecznika Praw Obywatelskich za zgodą Senatu, Prezesa Narodowego Banku Polskiego na wniosek Prezydenta RP, część składu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, część składu Krajowej Rady Sądownictwa, część składu Rady Polityki Pieniężnej, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej za zgodą Senatu a także Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych również za zgodą Senatu.

2.4. Władza wykonawcza

W tej grupie organów Konstytucja wymienia **Prezydenta Rzeczypospolitej i Radę Ministrów** (art. 10 ust. 2). Jednak zaznaczyć należy, że o wykonywaniu zadań państwa (sprawowaniu władzy wykonawczej) możemy również mówić w przypadku Prezesa Rady Ministrów, Ministrów, Przewodniczących określonych w ustawach komitetów, wojewodów, a nawet Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, która może wydawać rozporządzenia.

Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej. Czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród na pięcioletnią kadencję w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym. Ponownie wybrany może być tylko raz. Na Prezydenta Rzeczypospolitej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu. Kandydata zgłasza co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał więcej głosów. Ważność wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej stwierdza Sąd Najwyższy.

Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród na pięcioletnią kadencję w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym. Ponownie wybrany może być tylko raz. Na Prezydenta Rzeczypospolitej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu. Kandydata zgłasza co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni. Na Prezydenta Rzeczypospolitej

wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał więcej głosów. Ważność wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej stwierdza Sąd Najwyższy.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może przejściowo sprawować urzędu, zawiadamia o tym Marszałka Sejmu, który tymczasowo przejmuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej. Gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu, wówczas o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny na wniosek Marszałka Sejmu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał Konstytucyjny powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Prerogatywy Prezydenta RP:

- jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
- w czasie pokoju sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej,
- mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Zbrojnych,
- na czas wojny Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych,
- nadaje określone w ustawach stopnie wojskowe.
- nadaje obywatelstwo polskie i wyraża zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego,
- nadaje ordery i odznaczenia,
- stosuje prawo łaski,
- może zwracać się z orędziem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego,
- zwołuje Radę Gabinetową.

Prezydent Rzeczypospolitej wydaje również akty urzędowe. Wymagają one dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, za wyjątkiem tych które dotyczą:

- 1) zarządzania wyborów do Sejmu i Senatu,
- 2) zwoływania pierwszego posiedzenia nowo wybranych Sejmu i Senatu,
- 3) skracania kadencji Sejmu w przypadkach określonych w Konstytucji,
- 4) inicjatywy ustawodawczej,
- 5) zarządzania referendum ogólnokrajowego,
- 6) podpisywania albo odmowy podpisania ustawy,
- 7) zarządzania ogłoszenia ustawy oraz umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej,

- 8) zwracania się z orędiem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego,
- 9) wniosku do Trybunału Konstytucyjnego,
- 10) wniosku o przeprowadzenie kontroli przez Najwyższą Izbę Kontroli,
- 11) desygnowania i powoływania Prezesa Rady Ministrów,
- 12) przyjmowania dymisji Rady Ministrów i powierzania jej tymczasowego pełnienia obowiązków,
- 13) wniosku do Sejmu o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu członka Rady Ministrów,
- 14) odwoływania ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności,
- 15) zwoływania Rady Gabinetowej,
- 16) nadawania orderów i odznaczeń,
- 17) powoływania sędziów,
- 18) stosowania prawa łaski,
- 19) nadawania obywatelstwa polskiego i wyrażania zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego,
- 20) powoływania Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego,
- 21) powoływania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego,
- 22) powoływania Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 23) powoływania prezesów Sądu Najwyższego oraz wiceprezesów Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 24) wniosku do Sejmu o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego,
- 25) powoływania członków Rady Polityki Pieniężnej,
- 26) powoływania i odwoływania członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego,
- 27) powoływania członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
- 28) nadawania statutu Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powoływania i odwoływania Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 29) wydawania zarządzeń,
- 30) zrzeczenia się urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych:

- 1) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat,
- 2) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych,

3) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.

Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem.

Jeżeli w czasie stanu wojennego Sejm nie może zebrać się na posiedzenie, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wydaje rozporządzenia z mocą ustawy, które podlegają zatwierdzeniu przez Sejm na najbliższym posiedzeniu.

Kompetencje kreacyjne

Prezydent powołuje: Pierwszego Prezesa i prezesów Sądu Najwyższego, Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, Prezesa i wiceprezesów Naczelnego Sądu Administracyjnego, członków Rady Polityki Pieniężnej, członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego, członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz wniosku do Sejmu o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego.

Odpowiedzialność konstytucyjna Prezydenta

Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie Konstytucji, ustawy lub za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu.

Postawienie Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia może nastąpić uchwałą Zgromadzenia Narodowego, podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego na wniosek co najmniej 140 członków Zgromadzenia Narodowego. Z dniem podjęcia uchwały o postawieniu Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu sprawowanie urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej ulega zawieszeniu.

Rada Ministrów

Rada Ministrów składa się z Prezesa Rady Ministrów (potocznie premiera) i ministrów. W skład Rady Ministrów mogą być powoływani wiceprezesi Rady Ministrów. Prezes i wiceprezes Rady Ministrów mogą pełnić także funkcję ministra.

Na wniosek Prezesa Rady Ministrów Prezydent Rzeczypospolitej dokonuje zmian w składzie Rady Ministrów.

Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej, kieruje administracją rządową.

Rada Ministrów w szczególności:

- 1) zapewnia wykonanie ustaw,
- 2) wydaje rozporządzenia,
- 3) koordynuje i kontroluje prace organów administracji rządowej,
- 4) chroni interesy Skarbu Państwa,
- 5) uchwała projekt budżetu państwa,
- 6) kieruje wykonaniem budżetu państwa oraz uchwała zamknięcie rachunków państwowych i sprawozdanie z wykonania budżetu,
- 7) zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny,
- 8) zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa,
- 9) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi,
- 10) zawiera umowy międzynarodowe wymagające ratyfikacji oraz zatwierdza i wypowiada inne umowy międzynarodowe,
- 11) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju oraz określa corocznie liczbę obywateli powoływanych do czynnej służby wojskowej,
- 12) określa organizację i tryb swojej pracy.

Prezes Rady Ministrów:

- 1) reprezentuje Radę Ministrów,
- 2) kieruje pracami Rady Ministrów,
- 3) wydaje rozporządzenia,
- 4) zapewnia wykonywanie polityki Rady Ministrów i określa sposoby jej wykonywania,
- 5) koordynuje i kontroluje pracę członków Rady Ministrów,
- 6) sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym w granicach i formach określonych w Konstytucji i ustawach,
- 7) jest zwierzchnikiem służbowym pracowników administracji rządowej.

Ministrowie kierują określonymi działami administracji rządowej lub wypełniają zadania wyznaczone im przez Prezesa Rady Ministrów. Minister kierujący działem administracji rządowej wydaje rozporządzenia. Rada Ministrów, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może uchylić rozporządzenie lub zarządzenie ministra.

Przedstawicielem Rady Ministrów w województwie jest wojewoda.

W celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa, w urzędach administracji rządowej działa korpus służby cywilnej, którego zwierzchnikiem jest Prezes Rady Ministrów.

Powołanie Rady Ministrów

Prezydent Rzeczypospolitej (najczęściej po wyborach) desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów i odbiera przysięgę od członków nowo powołanej Rady Ministrów.

Prezes Rady Ministrów, w ciągu 14 dni od dnia powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej, przedstawia Sejmowi program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. Wotum zaufania Sejm uchwała bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

W razie niepowołania Rady Ministrów w opisanym trybie lub nieudzielenia jej wotum zaufania Sejm w ciągu 14 dni od upływu w/w terminów wybiera Prezesa Rady Ministrów oraz proponowanych przez niego członków Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybraną Radę Ministrów i odbiera przysięgę od jej członków.

W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie opisanym wyżej Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę. Sejm w ciągu 14 dni od dnia powołania Rady Ministrów przez Prezydenta Rzeczypospolitej udziela jej wotum zaufania większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

W razie nieudzielenia Radzie Ministrów wotum zaufania Prezydent Rzeczypospolitej skraca kadencję Sejmu i zarządza wybory.

Odpowiedzialność konstytucyjna

Członkowie Rady Ministrów ponoszą odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu za naruszenie Konstytucji lub ustaw, a także za przestępstwa popełnione w związku z zajmowanym stanowiskiem.

Uchwałę o pociągnięciu członka Rady Ministrów do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu Sejm podejmuje na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej lub co najmniej 115 posłów większością 3/5 ustawowej liczby posłów.

Odpowiedzialność polityczna

Prezesa Rady Ministrów - Sejm wyraża Radzie Ministrów wotum nieufności większością ustawowej liczby posłów na wniosek zgłoszony przez co najmniej 46 posłów i wskazujący imiennie kandydata na Prezesa Rady Ministrów (konstruktywne wotum nieufności). Jeżeli uchwała została przyjęta przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej przyjmuje dymisję Rady Ministrów i powołuje wybranego przez Sejm nowego Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę.

Wniosek o którym mowa może być poddany pod głosowanie nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia jego zgłoszenia. Powtórny wniosek może być zgłoszony nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia zgłoszenia poprzedniego wniosku. Powtórny wniosek może być zgłoszony przed upływem 3 miesięcy, jeżeli wystąpi z nim co najmniej 115 posłów.

Ministrom - Sejm może wyrazić ministrowi wotum nieufności. Wniosek o wyrażenie wotum nieufności może być zgłoszony przez co najmniej 69 posłów. Prezydent Rzeczypospolitej odwołuje ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności większością głosów ustawowej liczby posłów.

Prezes Rady Ministrów może zwrócić się do Sejmu o wyrażenie Radzie Ministrów wotum zaufania. Udzielenie wotum zaufania Radzie Ministrów następuje większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Koniec funkcjonowania Rady Ministrów

Prezes Rady Ministrów składa dymisję:

- po wyborach, na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego Sejmu,
- nieuchwalenia przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów,
- wyrażenia Radzie Ministrów wotum nieufności,
- rezygnacji Prezesa Rady Ministrów (Prezydent RP może w tym przypadku odmówić przyjęcia dymisji Rady Ministrów).

2.5 Sądy i trybunały

Zgodnie z art. 173 Konstytucji sądy i trybunały stanowią odrębną władzę, niezależną od in-nych władz w państwie i wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. Art. 175 Konstytucji RP stanowi, że wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują sądy: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne, sądy wojskowe. Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

Do właściwości Sądu Najwyższego należy sprawowanie nadzoru nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania. Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego.

Naczelny Sąd Administracyjny oraz inne sądy administracyjne sprawują, w zakresie określonym w ustawie, kontrolę działalności administracji publicznej. Kontrola ta obejmuje również orzekanie o zgodności z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego i aktów normatywnych terenowych organów administracji rządowej. Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony, są nieusuwalni. W sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. Sędziowie nie mogą należeć do partii politycznych, związków zawodowych ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Sędziom przysługuje immunitet sędziowski.

Na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów stoi **Krajowa Rada Sądownictwa**. Składa się ona z:

- 1) Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Ministra Sprawiedliwości, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego i osoby powołanej przez Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 2) piętnastu członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych,
- 3) czterech członków wybranych przez Sejm spośród posłów oraz dwóch członków wybranych przez Senat spośród senatorów.

Kadencja wybranych członków Krajowej Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach:

- zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
- zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- skargi konstytucyjnej.

Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów, wybieranych indywidualnie przez Sejm na 9 lat spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Ponowny wybór do składu Trybunału jest niedopuszczalny. Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w okresie zajmowania stanowiska nie mogą należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Sędziom Trybunału Konstytucyjnego przysługuje immunitet.

Z wnioskiem w sprawach, o których mowa wyżej, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich,
- 2) Krajowa Rada Sądownictwa w zakresie spraw dotyczących niezależności sądów i niezawisłości sędziów
- 3) organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,
- 4) ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych,
- 5) kościoły i inne związki wyznaniowe,
- 6) każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone.

Podmioty, wymienione w pkt 3-5, mogą wystąpić z takim wnioskiem, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.

Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga także spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa. W zakresie sporów kompetencyjnych z wnioskiem wystąpić mogą: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu. Co do zasady orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zapadają większością głosów, a sędziowie mogą zgłaszać zdania odrębne.

Trybunał Stanu

Za naruszenie Konstytucji lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego urzędowania, odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą: Prezydent Rzeczypospolitej, Prezes Rady Ministrów oraz członkowie Rady Ministrów, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, członkowie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, osoby, którym Prezes Rady Ministrów powierzył kierowanie ministerstwem oraz Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych. Odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą również posłowie i

senatorowie w zakresie niezgodnego z Konstytucją prowadzenia działalności gospodarczej z wykorzystaniem mienia skarbu państwa lub jednostek samorządu terytorialnego.

Trybunał Stanu składa się z przewodniczącego, 2 zastępców przewodniczącego i 16 członków wybieranych przez Sejm spoza grona posłów i senatorów na czas kadencji Sejmu. Zastępcy przewodniczącego Trybunału oraz co najmniej połowa członków Trybunału Stanu powinni mieć kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego. Przewodniczącym Trybunału Stanu jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego. Członkowie Trybunału Stanu w sprawowaniu funkcji sędziego Trybunału Stanu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom objęci są immunitetem.

Trybunał Stanu może orzec następujące kary:

- pozbawić czynnego i biernego prawa wyborczego na urząd Prezydenta RP, posła, senatora, do organów jednostek samorządu terytorialnego,
- zakazać zajmowania stanowisk kierowniczych i związanych ze szczególną odpowiedzialnością w organach państwowych i organizacjach społecznych,
- odebrać ordery, odznaczenia i uniemożliwić ich uzyskanie.